

Územná samospráva v ČR a SR

PhDr. Matúš VYROSTKO, PhD.

7. prednáška

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

ČR

- **Obec je základnou jednotkou územní samosprávy v Česku, toho času je okolo 6250 obcí, přičemž velký počet obcí má méně než 500 obyvatelů.**
- **Z hlediska věcné působnosti možno rozlišovat tři stupně obcí:**
- **obec v klasickém pojetí,**
- **obec II.**
 - **obec s povereným obecním úřadem, t.j. obecní úřad jedné obce (poverený obecní úřad) vykonává na základě smlouvy přenesenou působnost i za jiné obce,**
- **obec III.**
 - **obec s rozšířenou působností, na kterou přešla v rámci reformy veřejné správy většina kompetencí zrušených okresních úřadů v roce 2002.**

- **Obec, která má aspoň 3000 obyvatelův je mestom, ak tak stanoví Poslanecká snemovňa na návrh vlády.**
- **Špecifické postavenie má 19 tzv. štatutárnych miest (medzi nimi aj Opava), tieto sa môžu členiť na mestské obvody, resp. časti s vlastnými samosprávnymi orgánmi.**
- **Personálny základ obce tvoria jej obyvatelia, majúci v obci trvalý pobyt (t. j. občania Českej republiky, ale cudzinci, o ktorých to ustanoví zákon).**

- **Zastupitel'stvo obce** – představuje akoby „miestny parlament“. Volia ho obyvatelia obce na 4 roky. Počet poslancov obecných zastupitel'stiev sa pohybuje v rozpätí 5 – 55, v závislosti od počtu obyvateľ'ov obce. Špecifickú pozíciu z hľadiska počtu poslancov má hlavne mesto Praha.
- Zastupitel'stvo rozhoduje o všetkých otázkach patriacich do samostatnej (samosprávnej) pôsobnosti obce. V rámci prenesenej pôsobnosti rozhoduje o tých veciach, kde to určí zákon.
- Zastupitel'stvo pracuje formou zasadnutí.

- **Zákon pozná tři druhy zasadnutí obecného zastupitelstva:**
- **ustanovující**
 - uskutoční sa do 30 dní od vyhlásenia výsledkov volieb do orgánov samosprávy obcí,
- **riadne**
 - koná sa raz za tri mesiace, inak podľa potreby,
- **mimoriadne**
 - ak o to požíada najmenej 1/3 poslancov zastupitelstva alebo hajtman kraja.

- **Ak sa zastupiteľstvo po dobu dlhšiu ako 6 mesiacov nezíde tak, aby bolo uznášaniaschopné (t. j. musí byť prítomná nadpolovičná väčšina jeho členov), riaditeľ kraja zo zamestnancov kraja vymenuje správcu obce.**
- **Zastupiteľstvo obce v rámci svojej normotvornej pôsobnosti vydáva (prijíma) všeobecne záväzné vyhlášky obce. Zároveň si zriaďuje svoje iniciatívne a kontrolné orgány, ktoré sa volajú výbory. Ich členmi môžu byť aj neposlanci.**

- **Rada obce** – je výkonným orgánom obce v oblasti samosprávnej pôsobnosti. Volí ju zastupiteľstvo v počte 5 -11 členov (podľa veľkosti a počtu obyvateľov obce) zo svojich poslancov, členmi sú aj starosta a jeho zástupca.
- Ak má obecné zastupiteľstvo menej ako 15 členov, rada sa nevytvára, jej právo moci vykonáva starosta obce.
- Pracuje formou schôdzí, ktoré zvoláva a vedie starosta.
- Rada obce vydáva v oblasti prenesenej pôsobnosti právne predpisy nazývané nariadenia (môže ich vydať len na základe zmocňovacieho zákona a v jeho medziach).
- V obciach, kde rada nie je, nariadenia vydáva obecné zastupiteľstvo.

- **Starosta obce** – volí ho obecné zastupiteľstvo zo svojich členov na 4 roky. Ak zastupiteľstvo nezvolí starostu do 6 mesiacov od svojho ustanovujúceho zasadnutia, uplatní sa voči obci tzv. správcofský režim (pozri vyššie).
- Zastupiteľstvo môže starostu kedykoľvek odvolať, môže sa tak stať aj bez uvedenie dôvodu. Starosta je štatutárom obce:
 - - v majetkoprávných veciach,
 - - v pracovnoprávných veciach,
 - - pri zastupovaní obce navonok.

- **Starosta obce** – volí ho obecné zastupiteľstvo zo svojich členov na 4 roky. Ak zastupiteľstvo nezvolí starostu do 6 mesiacov od svojho ustanovujúceho zasadnutia, uplatní sa voči obci tzv. správcofský režim (pozri vyššie).
- Za výkon rozhodnutí v oblasti samosprávnej pôsobnosti zodpovedá starosta obecnému zastupiteľstvu. Za výkon rozhodnutí v oblasti prenesenej pôsobnosti zodpovedá podľa zákona.
- Zastupiteľstvo môže starostu kedykoľvek odvolať, môže sa tak stať aj bez uvedenie dôvodu. Starosta je štatutárom obce:
 - - v majetkoprávných veciach,
 - - v pracovnoprávných veciach,
 - - pri zastupovaní obce navonok.

- **Obecný úrad –**
- tvorí ho starosta obce, jeho zástupca, tajomník obecného úradu (pri obciach II. a III.) a ďalší zamestnanci.
- Obecný úrad v oblasti samostatnej pôsobnosti zabezpečuje plnenie úloh, ktoré mu uloží zastupiteľstvo a rada obce, v oblasti prenesenej pôsobnosti vykonáva všetko, čo nepatrí inému orgánu obce (podľa zákona).
- Tajomník obecného úradu sa zúčastňuje na zasadnutiach zastupiteľstva a rady, kde má poradný hlas.
- Tajomníka menuje starosta obce so súhlasom riaditeľa krajského úradu.

- **V českej republike sa vyšší územný celok nazýva kraj,**
- **celkom je v rámci republiky 14 krajov, vrátane hlavného mesta Prahy, ktorá má pozíciu mesta i kraja.**
- **Samostatná pôsobnosť kraja je vymedzená taxatívne v zákone o krajoch (zák. č. 129/2000 Sb. v platnom znení), ale aj v iných zákonoch ako právomoc orgánov kraja.**
- **Prenesená pôsobnosť kraja vyplýva zo zákonov upravujúcich jednotlivé úseky štátnej správy. Pri tejto pôsobnosti sú kraje podriadené príslušným ministerstvám.**

- **Zastupitel'stvo kraja** – vrcholný orgán samosprávy kraja, môže konať len to, čo mu zo zákona explicitne vyplýva (na rozdiel od zastupitel'stva obce, ktoré môže všetko, čo nepatrí zastupitel'stvu kraja).
- Zastupitel'stvo pracuje formou zasadnutí (ustanovujúce, riadne, mimoriadne), ktoré zvoláva a riadi hajtman kraja, právo **prijímať všeobecne záväzná vyhlášky kraja, právo navrhovať zákony Poslaneckej snemovni, navrnúť ústavnému súdu zrušenie nezákonného právneho predpisu**
- Poslanci zastupitel'stva – podobne ako poslanci obecných zastupitel'stiev pracujú na princípe tzv. reprezentatívneho (voľného) poslaneckého mandátu.
 - **reprezentatívny vs. imperatívny mandát !**
- Poslancov zastupitel'stva volia obyvatelia kraja na 4 roky. Počet poslancov zastupitel'stva sa pohybuje v závislosti od počtu obyvateľov kraja takto:
 - - 45 poslancov – do 600000 obyvateľov
 - - 55 poslancov – od 600000 do 900000 obyvateľov
 - - 65 poslancov – nad 900000 obyvateľov.

- **Rada kraja** – je výkonným orgánom kraja vo veciach samostatnej pôsobnosti.
Počet členov rady sa pohybuje podľa počtu obyvateľov takto:
 - - 9 členov – do 600000 obyvateľov
 - - 11 členov nad túto hranicu.
- Členov rady volí zastupiteľstvo, pričom rešpektuje politické zloženie rady.
Rada pracuje formou schôdzí, ktoré zvoláva a vedie hajtman, schôdze sú neverejné.
- Rada sa považuje za kľúčový orgán kraja, hlavne z týchto dôvodov:
 - - jej členovia majú dôveru zastupiteľstva
 - - jej členmi sú aj hajtman a jeho zástupca
 - - pôsobí permanentne
 - - má zo zákona široký okruh právomocí.

- **Hajtman kraja –**
- predstavuje individuálnu hlavu kraja (hoci zákon o tom výslovne nehovorí),
- zastupuje kraj navonok, ale fakticky narastajú aj jeho právomoci dovnútra kraja.
- Volí ho zastupiteľstvo zo svojich členov (snahu o priamu voľbu preferuje – zatiaľ bez pozitívneho výsledku – laická verejnosť).
- Pôsobnosť hajtmána zahrňujem napr. tieto právomoci:
 - - organizuje prácu zastupiteľstva a rady
 - - má sistačné právo voči uzneseniam rady, t. j. môže pozastaviť výkon uznesenia tým, že ho nepodpíše, ak sa domnieva, že odporuje zákonu
 - menuje orgány kraja a riadi ich činnosť (napr. so súhlasom ministra vnútra menuje a odvoláva riaditeľa krajského úradu)
 - rozhoduje vo veciach samostatnej a prenesenej pôsobnosti (v zmysle zákona).

- **Krajský úřad –**
- **výkonný a správní orgán kraja, ktorý organizačne a administratívne zabezpečuje chod kraja. V rámci pôsobnosti, napr.**
 - - kontroluje výkon prenesenej pôsobnosti obcami a poskytuje im metodickú a odbornú pomoc
 - - pôsobí ako druhoinštančný správny úrad
 - - v oblasti samostatnej pôsobnosti plní úlohy uložené mu zastupiteľstvom kraja, radou kraja a hajtmanom.
- **Prácu úradu riadi a organizuje riaditeľ kraja, ktorého menuje a odvoláva hajtman.**
- **Úrad kraja tvoria zamestnanci zadelení do odborov a oddelení.**
- **Krajský úrad v sebe spája funkcie samosprávne i funkcie miestnej štátnej správy.**

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

SR

- **Aj v Slovenskej republike je základom územnej samosprávy obec.**
- **Toho času je na Slovenku 2890 obcí, pričom z tohto počtu je asi 1100 obcí, ktoré majú menej ako 500 obyvateľov a z toho 400 obcí má menej ako 200 obyvateľov.**
- **Práve veľké množstvo malých obcí predstavuje jeden zo závažných problémov slovenskej obecnej samosprávy.**
- **Z hľadiska kompetencií totiž existuje - na rozdiel od Českej republiky – rovnosť obcí, čo v praxi znamená, že mnohé malé obce nie sú schopné personálne, ani finančne zabezpečiť úlohy a služby, ktoré v procese reformy verejnej správy na ne prešli.**
- **Ide o problém pretrvávajúci, ktorý sa v praxi prejavuje ako problém vzťahu demokracie a odbornosti v obecnej samospráve.**

- **Obecné zastupitel'stvo**
- – je zastupitel'ským orgánom obce a zároveň základom verejnej moci v rámci obce.
- Skladá sa z poslancov, ktorých počet zákon určuje v rozpätí od 3 – 41.
 - Osobitné zákony určujú počet poslancov obecných (mestských) zastupitel'stiev v hlavnom meste Bratislave a v meste Košice.
- Poslancov volia obyvatelia obce na 4 roky.
- Za obyvateľ'ov obce sa považujú občania SR a cudzinci majúci v obci trvalý pobyt.
- Poslanci zastupitel'stiev pracujú na princípe reprezentatívneho (vol'ného) mandátu, t. j. nemožno im dávať príkazy, ani ich z funkcie odvolať.

- **Pôsobnosť zastupiteľstva, ktorá sa v podstate prelína so samostatnou pôsobnosťou obce, vymedzuje zákon o obecnom zriadení.**
- **Ide o tzv. vyhradenú pôsobnosť zastupiteľstva, z čoho vyplývajú dve skutočnosti.**
 - Prvá, o veciach patriacich do vyhradenej pôsobnosti, môže rozhodovať iba zastupiteľstvo,
 - druhá, rozhodovanie o týchto otázkach nemôže zastupiteľstvo preniesť na iný orgán obce, resp. orgán obecného zastupiteľstva.
- **Dôležitou súčasťou pôsobnosti zastupiteľstva je jeho právo prijímať všeobecne záväzné nariadenia obce, ktoré majú povahu normatívnych právnych aktov.**

- **Zastupitel'stvo pracuje formou zasadnutí, pričom zákon pozná tri druhy zasadnutí:**
- **ustanovujúce**
 - - musí sa uskutočniť do 30 dní od vyhlásenia výsledkov volieb do orgánov samosprávy obce,
- **riadne**
 - - koná sa raz za tri mesiace, inak podľa potreby,
- **mimoriadne**
 - - koná sa na základe požiadavky najmenej 1/3 poslancov zastupitel'stva.

- **Zastupitel'stvo volí dva svoje orgány – obecnú radu a komisie.**
- **Obecná rada plní dvojčedinú funkciu – je iniciatívny, výkonným akontrolným orgánom zastupitel'stva a poradným orgánom starostu obce.**
 - Volí ju zastupitel'stvo zo svojich členov, pričom počet členov rady tvorí najviac 1/3 členov zastupitel'stva.
 - V malých obciach sa obecná rada nevytvára.
 - Činnosť obecnej rady riadi a organizuje starosta obce.
- **Komisie obecného zastupitel'stva sa skladajú z poslancov, ako aj z iných obyvateľ'ov obce.**

- **Starosta obce** – je najvyšším výkonným orgánom obce.
- Starosta môže byť odvolaný z funkcie formou miestneho referenda, ktoré môže iniciovať zastupiteľstvo alebo obyvatelia obce prostredníctvom petície (musí ju podpísať aspoň 30 oprávnených obyvateľov obce).
- Volia ho priamo obyvatelia obce na 4 roky. Jeho pôsobnosť možno vymedziť v troch rovinách:
 - - vykonáva správu obce (platí zásada, že vykonáva tú správu obce, ktorú zákon alebo štatút obce nezveruje zastupiteľstvu)
 - - uplatňuje právomoc vo vzťahu k obecnému zastupiteľstvu a obecnej rade (voči uzneseniam zastupiteľstva má tzv. sistačné právo)
 - - zastupuje obec navonok (napr. podpisuje zmluvy o prenájme majetku)

- Vyšší územný celok sa v Slovenskej republike nazýva samosprávny kraj.
- Podľa zákona existuje v súčasnej dobe na Slovensku 8 samosprávnych krajov.
Orgánmi samosprávneho kraja sú: **predseda samosprávneho kraja a zastupiteľstvo samosprávneho kraja.**

- **Zastupitel'stvo samosprávného kraja –**
- ide o zastupitel'ský orgán samosprávy kraja, ktorý sa skladá z poslancov volených obyvateľ'mi kraja na 4 roky.
- Počet poslancov sa určuje na základe kľúča: jeden poslanec na 12000 až 15000 obyvateľ'ov. Volebnými obvodymi je územie okresov v rámci kraja.
- Zastupitel'stvo pracuje formou zasadnutí (ustanovujúce, riadne a mimoriadne), ktoré zvoláva a riadi predseda samosprávného kraja.
- **Rozsah normotvornej pôsobnosti zastupitel'stva je užší, než akým disponuje zastupitel'stvo kraja v Česku.**
- V slovenských podmienkach zastupitel'stvo prijíma všeobecne záväzné nariadenia, ktorých územná pôsobnosť sa vzťahuje na územie samosprávného kraja.

- **Predseda samosprávného kraja –**
- je najvyšším výkonným orgánom samosprávného kraja.
- Volia ho priamo obyvatelia samosprávného kraja na 4 roky. V rámci samostatnej pôsobnosti zodpovedá za plnenie úloh zastupiteľstvu, pri plnení úloh v rámci prenesenej pôsobnosti nesie predseda zodpovednosť podľa zákona.
- Predsedu môžu odvolať obyvatelia samosprávného kraja formou regionálneho referenda z dôvodov a v prípadoch, ktoré určuje zákon (napr. ak hrubo alebo opakovane porušuje povinnosti a tým spôsobuje ujmu samospráve kraja).

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

Ďakujem za pozornosť

PhDr. Matúš Vyrosto, PhD.
matus.vyrostko@fvp.slu.cz